

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Бобоева Сайёра Боборажабовна дар мавзӯи “Робитай креативнокӣ, зехни эмотсионалӣ ва таҳаммулпазири дар соҳтори шахсияти донишҷӯёни макотиби олии муосир” барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои психологӣ аз рӯи ихтисоси

19.00.01. – Психологияи умумӣ, психологияи шахсият, таърихи психология (илмҳои педагогӣ ва психологӣ).

Замони соҳибистиклолии кишвари азизамон шароитҳои ниҳоят мусоидеро фароҳам овардааст, ки жавонон ба корҳои илмию тадқиқотӣ машғул гарданд. Ба тавсив расидани санадҳои зиёди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ташабусси маорифпарваронаи Асосгузори сулху ваҳдати миллӣ-Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мухтарам Эмомали Раҳмон дар назди кормандони соҳаи илму маориф вазифаҳои ниҳоят мушахассеро ба миён мегузорад, то ин ки сатҳу сифати таълиму тарбия дар тамоми зинаҳои таҳсилот устувор гардад.

Соҳаи маориф, махсусан зинаи олии он, дар ҷаҳони имruzа яке аз бахшҳои муҳимтарини рушди иқтисодию иҷтимоӣ ва баланд бардоштани сатҳи некӯаҳволии шаҳрвандон ба шумор меравад. Аз ин рӯ, ҷомеа ба мутахассисоне, ки дорои дониши баланди қасбӣ, ташабbusкорӣ, нерумандӣ, тафаккури эҷодӣ мебошанд ва ба фаъолияти инноватсионӣ омодаанд, ниёз дорад.

Шароити имruzа аз донишҷӯи макотиби олий – мутахассиси оянда, қасбиятнокии муҳаррик ва қобилияти босуръат иваз карда тавонистани ихтисоси худро, ки бевосита бо фаъолияти фикрии эҷодӣ ва гайримаъмул вобаста аст, талаб мекунад. Ҳатмкунандаи имruzа бо як қатор муаммоҳои хусусияти амалий дошта, ки аз сабаби нав буданашон, дар раванди таълими донишгоҳӣ ба ҳисоб гирифта нашуда буданд, вомехӯрад. Чунин муаммоҳоро бо такя ба дастовардҳои навтарини илмӣ, тафаккури креативӣ ва муносибати гайриоддиву эҷодӣ ба қасби худ, ҳал намудан мумкин аст.

Аз ин рӯ тағиیر додани низоми дидгоҳҳо нисбати қобилиятҳои инфириодӣ-психологии мутахассисони оянда, интихоби ҷанбаҳои махсуси шахсие, ки ба рақобатпазирии онҳо мусоидат мекунанд, азнавсозии бунёди илмию амалии таҳқики равандҳои маърифатӣ, эмотсионалӣ, хусусиятҳои фардӣ, зарурати замон мебошад.

Пас аз мутолиаи автореферати диссертатсияи Бобоева Сайёра Боборажабовна дар мавзӯи “Робитай креативнокӣ, зехни эмотсионалӣ ва таҳаммулпазири дар соҳтори шахсияти донишҷӯёни макотиби олии муосир” маълум гардид, ки дар психологияи муосир таҳқик, омӯзиш ва баррасии креативнокӣ, зехни эмотсионалӣ ва таҳаммулпазири ва робитай ин ўҷубаҳо дар соҳтори шахсияти донишҷӯёни муосири макотиби олий саривақтӣ мебошад.

Аз фишурдаи диссертатсия маълум аст, ки рисола аз чор боб, фаслҳо ва хулосау феҳристи адабиёти истифодашуда иборат аст.

Дар қисмати муқаддимавии автореферати диссертатсия аҳаммияту

дарацаи омузиши мавзуъ, мақсаду вазифаҳои таҳқик, аҳаммияти назарӣ ва амалии диссертатсия, навгонии илмии кори диссертационӣ ва саҳми шахсии довталаб, мушаххасу равшан шарҳ дода шудааст.

Боби якуми диссертатсия – “**Асосҳои назариявӣ-методологии омузиши муаммоҳои креативнокӣ, зеҳни эмотсионалий ва таҳаммулпазирӣ донишҷӯёни макотиби олий**” ки аз се зербоб иборат аст, омузиши адабиёти фалсафӣ, психологию педагогӣ роҷеъ ба масъалаҳои таҳқиқшавандა баррасӣ шудааст. Дар зербоби аввал “Заминаҳои иҷтимоӣ-психологии тадқики муаммои креативнокӣ, зеҳни эмотсионалий ва таҳаммулпазирӣ дар соҳтори шахсияти донишҷӯёни мусир”, пажӯҳиши сарчашмаҳои муаммои креативнокӣ, зеҳни эмотсионалий, таҳаммулпазирӣ ва мавқеи ин ӯъҷубаҳо дар соҳтори психикии шахс, алоқамандии онҳо бо вижагиҳои фардӣ-психологии вай оварда шудааст.

Ба ақидаи муҳаққикӣ, барои суръатбахшии дигаргунсозиҳо дар соҳаҳои гуногуни ҳаёти чомеа, аз хатмкунандагони имruzai макотиби олий – мутахассисони оянда, пеш аз ҳама потенсиали эҷодӣ, тафаккури инноватсионӣ, креативнокӣ, дарацаи баланди зеҳни эмотсионалий ва дидгоҳи ботаҳаммул талаб карда мешавад. Хатмкунандае, ки дорои чунин сифатҳо мебошад, навгониҳоро ба осонӣ аз худ мекунад, рақобатпазир шуда метавонад, ба ҳайси мутахассис бештар дарҳост карда мешавад.

Аз ин лиҳоз – креативнокӣ, зеҳни эмотсионалий ва таҳаммулпазирӣ, ки унсурҳои таркибии потенсиали шахсии донишҷуро ташкил медиҳанд ва ҳамчун маҷмӯи қобилиятҳои калидии мутахассиси оянда баромад мекунанд, дар низоми омодасозии касбии онҳо бояд ба сифати стратегияи асосии рушд қабул гарданд. Қобилияти креативӣ – ҳамеша ба равандҳои эмотсионалий ва унсурҳои рафтории шахс такя мекунад. Бе назорати эмотсияҳои худ шахс дар соҳаҳои муҳталифи фаъолияти худ комёб шуда наметавонад, зоро танҳо соҳиби зеҳни ташаккулёфта будан, ба муваффақият ноил гаштани уро таъмин намекунад. Дар вазъиятҳои мураккаб инсон ҳам аз нерӯи зеҳнӣ, ҳам аз фаросат, ҳам аз эмотсияҳои худ истифода мебарад ва аксар вақт муайян намудани он, ки ҳиссаи қадоме аз инҳо бисёртару ҳалқунанда аст, мушкилӣ меорад.

Дар ин боб аз ҷониби муаллиф таснифоти сифатҳои креативӣ, хусусиятҳои умумӣ ва фарқкунандай эҷодиёт ва креативнокӣ, хусусиятҳои ҷориҷавии тафаккури креативӣ дар расмҳои хеле ҷолиб тасвир карда шудаанд, ки аз дарки фароҳи муаммои таҳқиқшавандა дарак медиҳад.

Дар боби дуюм “**Заминаҳои таърихии пайдоиш ва инкишофи назарияҳо оиди зеҳни эмотсионалий**”, сухан дар бораи таҳқики проблемаи зеҳни эмотсионалий меравад. Дар ин боб диссертант ба тадқики масъалаҳои назарияҳо ва раҳёфтҳо оиди ягонагии равандҳои фикрӣ ва эмотсионалий ва дар ин замина ташаккул ёфтани консепсияҳо ва амсилаҳои зеҳни эмотсионалий сухан меронад. Пажӯҳиши алоқамандии креативнокӣ ва ҳолатҳои эмотсионалий дар оғози асри XXI хеле фаъол гардида, олимони сершумор ҷанбаҳои гуногуни ин падидаҳоро мавриди таҳлил қарор додаанд

(Т.Амабиле, Э.Айзен, И.Н.Андреева, С.Восбург, Г.Гарднер, Д.Кауфманн Т.Любарт Д.В.Люсин, Т.Чонс ва дигарон). Ба андешаи муаллиф, робитаи креативнокӣ, зеҳни эмотсионалӣ ва таҳаммулпазирӣ дар соҳтори шаҳс мутобиқшавии ӯро ба шароитҳои мураккаби зудивазшавандай мусир бештар мегардонад, имконият медиҳад, ки шаҳс нерӯи худро хубтару самараноктар роҳандозӣ намояд, ба қарорҳои қабулкардааш масъулиятшинос ва мустақил бошад, дар муошират ва муносибат бо атрофиён мушкилӣ накашад. Дар ин радиф қайд мегардад, ки дараҷаи баланди зеҳни эмотсионалӣ дар он шахсоне мушоҳида карда мешавад, ки ба ҳодисоти ба вуқӯъ омада истодаи олами атроф шавқу завқ доранд ва нисбати он таассуротҳои маҳсусро аз сар мегузаронанд, ҳамзамон, ин нишонаи креативнокӣ низ маҳсуб меёбад. Шахсони креатив ба муҳити гирду атроф ва ҳаводиси он нигоҳи ғайриоддӣ ва фарқкунанда, рағбати хоса доранду хеле кунҷкованд. Маҳз ҳамин вижагиашон онҳоро ба қашфиёту қарорҳои инноватсионӣ, ғайримаъмул ва ҳатто фантастикӣ меорад.

Муҳаққиқ қайд менамояд, ки “Баробари қобилияти креативӣ, мутахассиси оянда бояд соҳиби дараҷаи баланди зеҳни эмотсионалӣ низ бошад, то тавонад дар татбиқи ғояҳои навини худ муваффақ гардад, зоро пиёда намудани навоварӣ бо муносибату муошират бо одамони гуногун вобаста аст” (с.21).

Дар боби сеом “Пажӯҳиши таҳаммулпазирӣ ҳамчун ҳусусияти инфиродӣ-психологии шаҳс” атрофи муаммои таҳаммулпазирӣ, мавқеи он дар соҳтори психологии шаҳс ва робитаи он бо креативнокӣ ва зеҳни эмотсионалӣ сухан меравад. Дар он моҳияти таҳаммулпазирӣ, тафаккури таҳаммулгаро, шуури таҳаммулпазирона, рафтори ботаҳаммул, ки дар шароити мусир падидаҳои ниҳоят муҳим ба шумор мераванд, ҳаллу фасл мегардад. Шарти калидии ин хислат – фаҳмидани он, ки фарқияти байни одамон табиист ва зарур аст, тайёр будан ба қабул, эҳтироми ин дигаргуниҳо ва дар заминаи он эътирофи хуқук ва озодиҳои ҳар як инсони алоҳида, маҳорати ҳамзистӣ бо одамони гуногун, бо онҳо озодона ҳамкорӣ кардан.

Боби чорум “Таҳқиқи эмпирикии робитаи креативнокӣ, зеҳни эмотсионалӣ ва таҳаммулпазирӣ дар соҳтори шахсияти донишҷӯёни мусири макотиби олий” номгузорӣ шудааст.

Барои муайян намудани нишондиҳандаҳои сатҳи креативнокӣ, дараҷаи зеҳни эмотсионалӣ ва сатҳи таҳаммулпазирӣ диссертант пурсишномаҳои маҳсуси психологиро мавриди истифода қарор додааст. Ҷолиб ба қайд аст, ки бо мақсади ба даст овардани маълумоти саҳех, аз рӯи ҳар як нишондиҳанда ду намуди пурсишномаҳо истифода гардидаанд. Ҳамаи пурсишномаҳо тарҷума ва мувофиқи менталитети маҳаллӣ мутобиқ карда шудаанд.

Натиҷаҳои таҳқиқи диссертационӣ дар 48 таълифоти илмӣ, ки дар нашрияҳои гунонун, маҷаллаҳои илмӣ, дар маҷмӯаҳои маводҳои конфронтсҳои ҷумҳурияйӣ ва байналмилалӣ нашр шудаанд, аз ҷумла 21 мақола дар маҷаллаҳои ба рӯйхати нашрияҳои тақризшаванде, ки Комиссияи олии аттестационии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва

Вазорати маориф ва илми Федератсияи Русия тавсия гардидааст, чоп шудаанд.

Мавзӯи интихобнамудаи Бобоева Сайёра Бобораҷабовна мубрам, саривақтӣ, дорои навгонии илмӣ буда, ҳаҷми кори таҳқиқотии иҷрошуда ва аҳамияти назариявию амалии натиҷаҳои тадқиқ дар мавзӯи “Робитаи креативнокӣ, зеҳни эмотсионалий ва таҳаммулпазирий дар соҳтори шахсияти донишҷӯёни макотиби олии муосир” ба талаботи бандҳои «Низомномаи намунавӣ оид ба Шурои диссертатсионӣ ва тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвонҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдик гардидааст, ҷавобгу мебошад ва муаллифи он сазовори гирифтани дараҷаи илмии доктори илмҳои психологӣ аз рӯи ихтисоси 19.00.01. – Психологияи умумӣ, психологияи шахсият, таърихи психология (илмҳои педагогӣ ва психологӣ) аст.

**Иҷроқунандаи вазифаи профессори кафедраи
“Рушди малакаҳои идорақунӣ ва маҳорати
сараварӣ”-и Дошишкадаи омӯзиши муаммоҳӣ,
ҷавонон ва омодасозии кадрҳои ояндадори-и
Агентии кор бо ҷавонони Ҷумҳурии Ӯзбекистон,
доктори илмҳои психологӣ, профессор**

К.Б.Қодиров